

PUHEENVUORO
Jorma Niemelä
17.12.2004

Terveydenhuollon ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon publiikki
Laurea- ja Diakonia-ammattikorkeakoulut

Kutsumus on dynaamista rohkeutta ja kehittymishalua

Sosiaali- ja terveystalot eivät perinteisesti ole palkkatilastojen kärjessä. Taistelussa paremman toimentulon ja yhteiskunnallisen arvostuksen puolesta on tietoisesti väheksytty tehtävien aikaisemmin niin selvää kutsumusluonnetta. Väheksynnän kautta on saattanut lapsi mennä pesuveden mukana. Palkka- ja kutsumusasioita ei saisi laittaa vastakkain, vaikka kutsumusajattelua on saatettu vuosien saatossa käyttää myös ihmisten alistamiseen.

Tehtävien kutsumusluonne on ohentunut myös yleisen kehityksen myötä. Yhä laajemmin vannotaan vapaan markkinatalouden perään. Melko yleiseksi ja samalla perustelemattomaksi yhteiskuntafilosofiaksi on tullut ajatus, jonka mukaan yksilöiden pyrkimys oman varallisuutensa kasvattamiseen ja siihen perustuva mahdollisimman vapaa kilpailu tuottaa lopulta ikään kuin näkymättömän käden ohjaamana kaikkien kannalta parhaan tuloksen. Siksi monet ekonomistit ja poliitikot ajattelevat, että voittoa tavoittelevan liike-toiminnan ja vapaan kilpailun myötä kaikki julkisen sektorin tehottomuus- ja kustannusongelmat ratkeavat.

Myös kulttuurisamme yhä syvenevä yksilöllistymis- eli individualisaatio -prosessi muuttaa epäitsekään kutsumusajattelun aivan toiseksi. Kutsumusajattelua saatetaan määritellä mahdollisuutena toteuttaa omaa itseään. Sama vaara on ollut aiemmin niin altruistisessa vapaaehtoistyössä; nyt vapaaehtoistyöhön saatetaan houkutella juuri itsensä toteuttamisen mahdollisuutena. Palvelun kohde muuttuu näin ainutlaatuisesta ihmisestä pelkäksi välineeksi työntekijän tai vapaaehtoistyöntekijän itsensä toteuttamisen projektissa. Tottakai työ ja vapaaehtoistyö usein palkitsevat henkisesti tekijäänsä, mutta kysymys on siitä, onko se työn perimmäinen tavoite vai sen seurannainen.

Neljäntenä tekijänä kutsumuksen vähättelyyn on varmastikin maallistumiskehitys – onhan kutsumusajattelulla vankka teologinen tausta, vaikka sitä voi lähestyä myös filosofisesti. Kristillisiä hyveitä itsensä unohtamisesta, omien tarpeiden uhraamisesta ja pyyteettömästä palvelusta ei pidetä vain vanhentuneina vaan jopa naiiveina. Kristilliseen kutsumusajatteluun kuuluu myös ajatus, että kutsumuksesta palveleva ihminen on saanut lahjansa, tietonsa ja taitonsa lahjaksi Luojaltaan . Vaatii nöyryyttä kiittää Jumalaa asioista, joiden niin herkästi ajattelempa olevan vain meidän omien ansioidemme ja ponnistelujemme hedelmää.

Kaiken tämän kehityksen jälkeen on varsin myönteistä, että vasta ilmestynyt opetusministeriön julkaisema kirja Ammattikorkeakouluetiikka käsittelee kutsumusta ja nostaa sen näin yhdeksi pohdinnan aiheeksi ammatillisessa ylemmässä koulutuksessa.

PUHEENVUORO
Jorma Niemelä
17.12.2004

Professio, ekspertiisi ja ekspertiisin toinen ulottuvuus

Ammattikorkeakoulujen ylempät tutkinnot ovat nyt käyneet kokeiluvaiheensa läpi. Ne on kansainvälisen tutkijaryhmän toimesta arvioitu Equal, but Different -raportissa. Tulokset ovat näyttäviä. Tutkinnot ovat rinnastettavissa eurooppalaisiin master -tason tutkintoihin. Laki ylempistä ammattikorkeakoulututkinnoista on työn alla.

Avoin kysymys on se, millaisiin tehtäviin te, jatkotutkinnon nyt suorittaneet, sijoitutte ja minkälaisia professioita alkaa tämän koulutuksen perusteella muodostua ja minkälaista ekspertiisiä te edustatte.

Miten profession voisi määrittää? Professionilla on ensinnäkin oma työn kohdealue, josta niillä on pitkällä koulutuksella saatu korkein asiantuntemus. Toiseksi professionilla on muita ammatteja suurempi autonomia oman työnsä suhteen. Kolmanneksi professionilla on omat ammattieettiset norminsa, joihin sisältyy sitoutuminen kansalaisten palvelemisen ensisijaisuuteen käytännön työtä ohjaavana periaatteena.

Tieteellisen tiedon oivaltavaa soveltamista käytännön työhön voidaan nimittää ”ekspertiisiksi”. Ammattikorkeakouluissa tämä tiedon soveltaminen tapahtuu työelämälähtöisesti ja -läheisesti. Muodostuuko tiede- ja ammattikorkeakoulupohjalta erilainen vai samanlainen professio ja ekspertiisi – vai ovatko ne saman profession eri puolia?

Ainakin yksi ekspertiisin osa-alue teillä nousee siitä, että tässä jatkotutkinnossa on erityisesti painotettu työelämän kehittämistä. Opinnäytteenä suorittamanne kehittämishanke oli 20 opintoviikon pituinen, jonka lisäksi siihen liittyviä menetelmäopintoja on ollut 8 opintoviikkoa. Lähes puolet koko 60 ov:n koulutuksesta on liittynyt ihan suoraan työelämästä esiin nousseiden erilaisten asioiden kehittämiseen. Jokainen valmistuva on oman kehittämishankkeensa kautta osoittanut pystyvänsä ottamaan vastaan työelämästä nousevia kehittämishaasteita!

Mutta aika ajoin on käyty keskustelua myös ekspertiisin toisesta ulottuvuudesta. ”Ekspertiisin toisella elementillä” tarkoitetaan persoonallisuuden, luovuuden, vakaumuksen ja kokonaisvaltaisuuden painottamista työ käytännöissä – eli juuri niitä asioita, joihin myös kutsumustietoisuus liittyy.

Jotta tämä toinen elementti voitaisiin ymmärtää muuhun ammatilliseen osaamiseen rinnastettavaksi kvalifikaatioksi, sitä pitäisi nykyisessä järjestelmässä tuottaa koulutuksen avulla. Koulutuksen on todettu pikemminkin vähentäneen toisen elementin kvalifikaatioita kuin mitä se on niitä lisännyt.

Sivistys ja persoonallisuuden kasvu

Perustalle tarvitaan kuitenkin laaja-alaista sivistystä. Yliopistojen tehtävänä on lain mukaan ”edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutki- mukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa”.

PUHEENVUORO
Jorma Niemelä
17.12.2004

Ammattikorkeakoulujen tehtävämääritys laissa on paljon praktisempi. Ainoa sivistystehtävään liittyvä toimeksianto ammattikorkeakoululaissa on ”tukea yksilön ammatillista kasvua”.

En päästäisi ammattikorkeakoulujakaan vapaaksi sivistystehtävästä. Niiden itsensä on kriittisesti kysyttävä, miten ne määrittävät ja toteuttavat sivistystehtävänsä ja miten opetus ja koko ammattikorkeakouluyhteisö tukevat persoonallista kasvua, luovuutta, eettisyyttä ja – uskaltaisinko sanoa: – kutsumustietoisuutta.

En usko, että vakaumusta tai kutsumusta voi tai edes saa opettaa. Kysymys on siitä, annammeko koulutuksessa näille ulottuvuuksille tilaa ja käsitteitä. On luotettava opiskelijoiden omaehtoiseen kypsymis- ja kasvutapahtumaan. Uskon, että teillä nyt ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla ovat hyvät ammatilliset valmiudet.

Toivon, että teillä on myös syventynyt persoonan kasvun kautta kutsumustietoisuus sekä ammatissa että elämässä. Emme saa ymmärtää kutsumusta jotenkin menneisyyteen py-sähtyneenä ajattelumallina. Minulle ja monille muille se on merkinnyt aina innovatiivisuutta, kehittymishaluisuutta, visionääristä uusiin haasteisiin tarttumista ja avoimen dy-naamista rohkeutta.

Työmarkkinoilla tarvitaan päihde- ja mielenterveysosaamista ja perhenäkökulmaa

Yhteinen tehtävämme on nyt luoda teille sijaa työelämässä juuri niille paikoille, jotka vastaavat oppimaanne osaamispääomaa ja saavuttamaanne master-tasoista tutkintoa. Joudutte olemaan tässä asiassa tien- ja paikanraivaajia.

Työtä riittää joka tapauksessa. Opetushallitus on julkaissut juuri ennakoitiraportin työvoima- ja koulutustarpeista eri ammattialoilla. Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan lisää työntekijöitä mm. väestön vanhenemisen johdosta. Lisäksi etenkin sosiaalialan tehtävistä siirrytään ammattikunnan ikärakenteesta johtuen eläkkeelle seuraavien kymmenen vuoden aikana keskimääräistä enemmän. Juuri tässä murroksessa on löydettävä paikka ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden osaamiselle, tiedoille ja taidoille.

Ainakin koulutuksenne ydinfokus oli enemmän kuin ajankohtainen: se syvensi ammatillista osaamistanne mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden sekä perheiden terveyden edistämässä perhehoitotyön näkökulmasta. Koulutus antoi teoreettisia ja menetelmällisiä valmiuksia mielenterveys- ja päihdeasiakkaan kohtaamiseen ja ongelmien tunnistami-seen. Lähestymistapana oli voimavaralähtöinen tukeminen terveyden edistämiseksi. Juuri näillä alueilla tarvitaan tämän päivän työelämässä erityisosaamista ja aivan poikkeuksellista kokonaisvaltaisuutta, jossa persoona on mukana työprosessissa.

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

PUHEENVUORO

Jorma Niemelä

17.12.2004

Kiitokset

Tämä jatkotutkintoyhteistyö on tapahtunut hyvässä ja syvässä yhteistyössä Laurea- ja Diakonia-ammattikorkeakoulujen välillä. Molempien osapuolten rautaiset ammattilaiset ovat voineet yhdistää voimansa ja taitonsa tämän koulutuksen toteuttamiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulun puolesta kiitämme rehtori Pentti Rauhalaa.

Lämpimät kiitokset toteuttajille; päävastuuta ovat kantaneet Laurean Sirpa Vattulainen ja Diakin Paula Koistinen. Koulutuslajohtaja Katariina Raji Laureasta ja vararehtori Pirjo Hakala Diakista ovat olleet hallinnon tasolta tärkeimmät henkilöt. Heidän lisäksi on tarvittu lukuisten opettajien ja tukihenkilöiden työtä ja tukea hankkeen onnistumiseksi.